

SÁM SOBĚ KNIHAŘEM

BOOKBINDER HIMSELF

Barbora MLEJNKOVÁ, DiS.

Resumé

S knihami pracujeme všichni, avšak jejich vytvoření se zdá velmi složité. Grafické zpracování či sazba se dá stvořit pomocí základních textových editorů, případně lze stvořit rukopis. Takže zbývá jen za zásadní technická část – vazba, která udrží všechny listy pohromadě. Jsou vazby složité i jednoduché, tvorbu těch jednodušších shrnuji v následujících řádcích – některé formy vazby lepené a hlavně šitou vazbu japonskou. Všechny se dají vytvořit bez speciálních nástrojů.

Abstract

Everybody work with books, nevertheless creating of books looks really complicated. We could make graphic design and typesetting with basic text editors, or we could make manuscript. So if you would like to do book, you have only one technical problem – bookbinding, which hold all sheets together. Some bookbindings are complicated, some are simple. I recapitulate simple bookbindings in this thesis, especially some type of glue binding and japanese sewn bookbinding. You don't need special tools to these types of bookbindings.

ÚVOD

Knihy jsou často stavěny na pomyslný piedestal, možná i díky tomu, že pro spoustu lidí je jejich vytvoření či stavby čímsi komplikovaným nebo přehnaně složitým. Avšak vytvořit knihu je poněkud jednodušší než se zdá. Tento příspěvek se nezabývá tím, co bude uvnitř knihy, avšak tím, jak knihu udržíme pohromadě. Tedy knižní vazbou a to sice poněkud jednoduššími formami vazby, které nám nemusí vytvářet knihař, ale které můžeme vytvořit my sami, klidně v pohodlí domova.

ZÁKLADNÍ INFORMACE O KNIŽNÍ VAZBĚ

Knižní vazba má velmi dlouhou historii. V dnešní době se používá několik základních typů s označením V1–V9:

- měkké vazby:

- V1 - měkké desky, sešitá drátěnou sponkou
- V2 - měkké desky, lepená, oříznutá na třech stranách (i s obálkou)
 - V2a - lepená brožura s přesahem obálky
 - V2b - lepená brožura, předsádka je přilepena k obálce
- V3 - lepená brožura sešitá drátem ze strany, tzv. blokována brožura
- V4 - šitá brožura (vázaný blok přilepený k měkké obálce)

- polotuhé vazby:

- V5 - polotuhá vazba s deskami z lehčí lepenky - knižní blok je buď lepený, nebo sešitý nití, vazba je podobná V2, dnes se již téměř nepoužívá
- V6 - leporela

- tuhé vazby:

- V7 - poloplátěná vazba (šitý blok, plátěný hřbet, papírový potah desek)

- V8 - pevné desky, šitý blok, plátěný potah, papírový přebal
 - V8a - pevné desky, šitý blok, papírový (laminovaný) potah, bez přebalu
 - V8b - pevné desky, šitý blok, papírový potah, papírový přebal
- V9 - plastové desky, šitý blok

Asi nejznámější vazba je vazba V8 – šitá vazba, ta se ovšem tiskne na archy (70×100 cm), skládá, sešívá po arších, ořezává... Zkratka pro domácí podmínky je to vazba nevhodná, pokud nechcete vázat kolibříka (miniaturní knížečku).

V domácích podmínkách je uskutečnitelná vazba V1, pokud máte dlouhou sešíváčku, ovšem to není zcela vazba knižní.

Stvořit se dá též vazba V2, jistá forma V4 (šitá podle japonského stylu), V6 a ještě jedna nezařazená a málo používaná vazba lepená, všechny se pokusím objasnit v tomto příspěvku.

LEPENÁ VAZBA V2

Tato varianta má přiznaný knižní hřbet, ten je možno schovat do obálky, do které vlepíme blok pomocí předsádek – papíru, který pojí desky/obálku s bokem knihy.

Potřeby: knižní blok, lis, pilka na železo, rezná nit, lepidlo Herkules, gáza, štětec

Postup:

1. připravený knižní blok sklepeme do hřbetu, aby v něm byly všechny listy. Provádíme to důkladně, špatně sklepaná kniha nebude držet pohromadě.
2. blok vložíme do lisu (daly by se použít i dvě desky mezi než dáme knižní blok a nějak je pevně spojíme k sobě). Z lisu by měl koukat jen hřbet knihy (stačí jen 0,5 cm) a to směrem nahoru.
3. V cca centimetrových odstupech nařízneme blok knihy pilkou, stačí jen kousek.
4. do zářezů dáme reznou nit, která přesahuje na obě strany.
5. Přes nitě položíme gázu.
6. Vše důkladně přetřeme lepidlem, tak aby se kus vsákl do bloku.
7. Necháme zaschnout, klidně až do druhé dne, po celou dobu necháme v lisu.
8. Zaschlý blok vyjmeme z lisu, začistíme přesahující nitě i gázu.
9. Pro snazší otevírání můžeme obálku narýhovat kus od hřbetu.

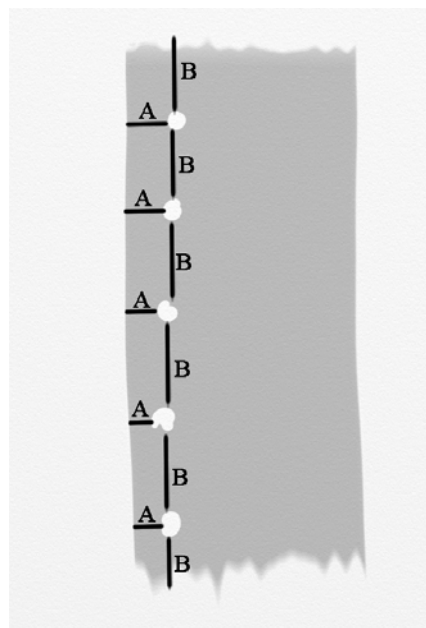
JAPONSKÁ VAZBA

Druh šité vazby, vázané provázkem, pevnou nití či stužkou. Váže se přes perforace v bloku knihy poblíž hřbetu. Jedná se o efektní systém vazby, který pomocí drobných obměn může působit pokaždé jinak.

Potřeby: blok knihy, pravítko, silná jehla, vrták? (1, 1.5, max 2), vrtačka?, rezná nit/provázek, včelí vosk

Postup: pro začátek musíme zvolit, zda budeme šít na sudý nebo lichý počet dírek a použijeme-li vazbu jednoduchou nebo zdobenější. Vysvětlím vazbu na lichý počet dírek, jednoduchou.

1. rozměříme si vzdálenost dírek od hřbetu A (u A4 jsou dírky od hřbetu vzdáleny 19 mm, u A5 16 mm a u A6 13 mm).

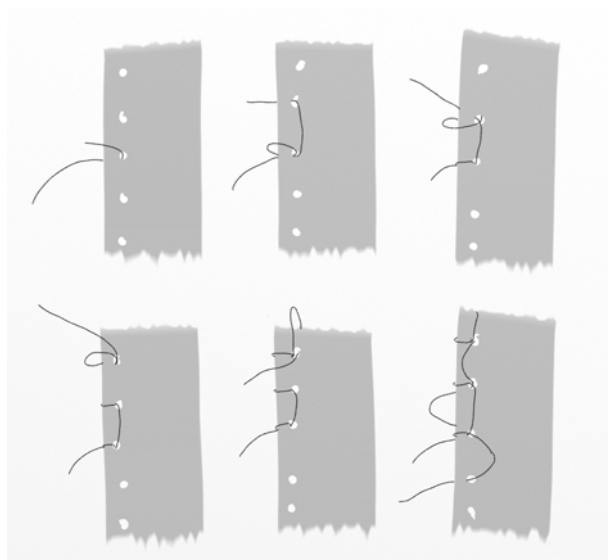

rozkres vzdáleností dírek u japonské vazby

- určíme počet dírek (u A6 by měly stačit 3 dírky, u A4 cca 5, zvyšuje se většinou s velikostí formátu, ovšem můžeme zvolit počet dírek dle vlastního uvážení)
- spočítáme vzdálenosti mezi dírkami navzájem a krajem knihy B. Ty by měly být stejné, ale dají se modifikovat. U lichého počtu dírek je prostřední kniha v prostředku výšky formátu.
- ve vyměřených místech perforujeme blok skrz. Pokud má kniha mít i obláku perforujeme včetně ní.

Zde se běžně perforujeme pomocí silné jehly, ovšem není to zcela snadné, můžeme tedy použít i tenký vrták.

- před šitím navoskujeme nit/provázek – protáhneme kouskem vosku.
- rozdělíme blok na dvě části. Z prostředku knihy protáhneme nit ven na přední část knihy prostřední dírkou. Kousek nitě necháme trčet k pozdějšímu zakončení.
- obtočíme kolem hřbetu a zezadu protáhneme ven.
- dále šijeme směrem nahoru. První následující dírkou protáhneme dozadu a obtočíme kolem hřbetu.
- zase jdeme o díрку výš (pokud nešijeme jen na 3 dírky) a obtočíme kolem hřbetu.
- u nejvýše položené dírky obtočíme kolem hřbetu a následně kolem horního kraje, pak se jen postupným provlékáním nahoru a dolů vrátíme k prostřední dírce.
- spodní část ušijeme stejně jako vrchní, jen zrcadlově obráceně.
- na závěr jsme v prostřední (výchozí) dírce, odtud provlékneme nit zpět do prostředka knihy. Ponechaný konec niti by měl být na druhé straně středového obtočení než konec, který máme v jehle.
- zakončuje se zauzlováním.
- v závěrečné úpravě již jen zastříháme konce na požadovanou délku (zde je to čistě na uvážení autora). Případně je můžeme schovat do hřbetu knihy.

rozkres postupu šití jednoduché japonské vazby

LEPORELO V6

Tato varianta má přiznaný knižní hřbet, ten je možno schovat do obálky, do které vlepíme blok pomocí předsádek – papíru, který pojí desky/obálku s bokem knihy.

Klasické leporelo se tvoří s pomocí knihařského plátna, avšak dá se udělat i bez něj (a to nemyslím pouhý zohýbaný pruh papíru, to už leporelo není, to je skládačka).

Leporelo s plátnem

Pomůcky: lepenka, plátno, lepidlo, štetec

Postup:

1. stran leporela přední i zadní si připravíme jednotlivě.

2. lepenku ořežeme na potřebný rozměr (o kousek větší než vytištěná grafika)

3. kousek plátna přetřeme lepidlem a s mírným rozestupem na něj nalepíme dva kusy lepenky. Plátno pak zahneme a uhladíme.

4. na lepenku a přes plátno nalepíme grafiku.

Leporelo bez plátna

Pomůcky: lepidlo (ideálně ve spreji), dvoustrany na tvrdším papíru

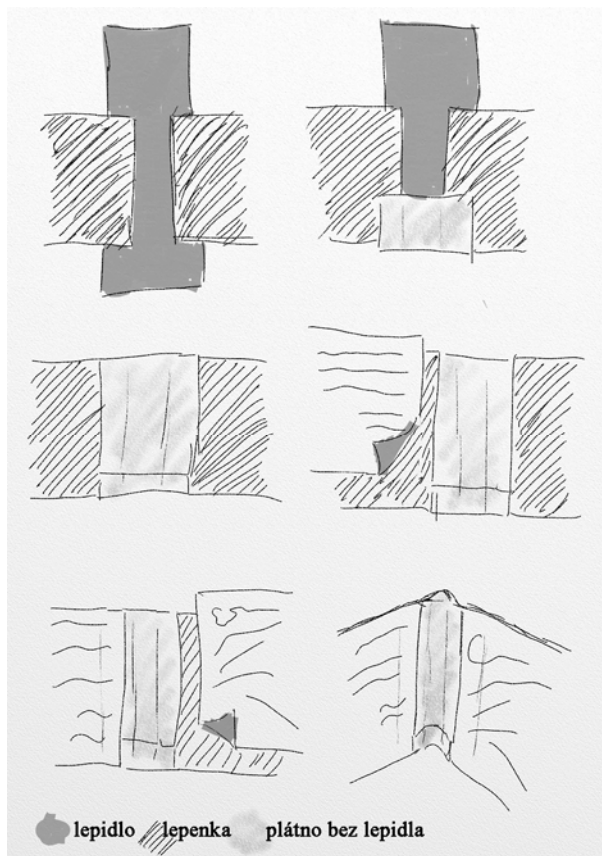
Postup:

1. přední a zadní část leporela nařežeme po dvoustranách. S posunem o jednu, aby vždy na jedné dvoustraně byly nalepeny dvě protilehlé.

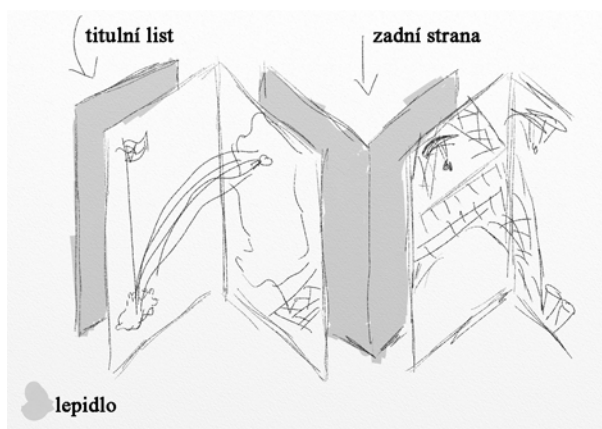
2. předem si vytvoříme ohyby uprostřed dvoustran.

3. titul a zadní strana jsou jednostrany, aby ukončili leporelo.

4. lepíme jednu stranu k druhé a zarovnááme.

rozkres postupu lepení leporela s pomocí plátna

rozkres postupu lepení leporela bez plátna

LEPENÍ DVOUSTRAN

Vazba je velmi podobná lepení leporelu bez plátna, liší se jen tím, jak dvoustrany lepíme k sobě (viz rozkres).

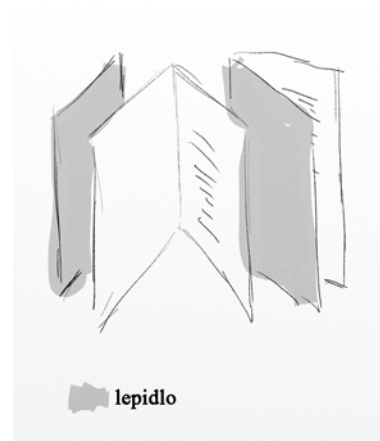
Pomůcky: lepidlo (ideálně ve spreji), dvoustrany na tvrdším papíru

ZÁVĚR

Tento příspěvek slouží jako stručný návod pro několik typů vazeb. Vysvětluje pouze základní pravidla a postup. Pro upřesnění je potřeba nastudovat další informace. Případně se stačí jen inspirovat a modifikovat zde uvedené pro svůj záměr.

LITERATURA

- Kniha: Typy knih podle vazby. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2013-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kniha#Z.C3.A1kladn.C3.AD_d.C4.9Blen.C3.AD
- KOČIČKA, Pavel a Filip BLAŽEK. *Praktická typografie*. Vyd. 2. Praha: Computer Press, 2004, xiv, 288 s. ISBN 80-722-6385-4.

rozkres postupu lepení dvoustran